

Természet- védelem

Szerdán, tegnap Miskolcon megalakult a Borsod megyei tanács természetvédelmi bizottsága. A huszonkét tagú társadalmi testület keretében földtani, vízvédelmi, biológiai és tájvédelmi szakcsoport működik. A festői szépségű upponyi völgyben levő lázbérci víztároló környéke lesz a megye első tájvédelmi körzete.

Véradó munkásörök

Komoly felkészülést, helytállást és fegyelmzett magatartást követelt munkásöröktől, parancsnokoktól egyaránt a szegedi járás munkásőregységének őszi, éles lögyakorlata. A feladatok végrehajtása mellett az önzetlen emberi segítőkészség szép példáját is mutatták, amikor a gyakorlat ideje alatt a szegedi véradóá-

más munkatársainak kérésére állományuk nyolcvan munkásőre jelentkezett véradásra.

S lettek volna többen is, ha közülük sokan munkahe-lyükön nem lennének rendszeres véradók. Ők most nem adhattak vért, de társaik és parancsnokaik segítőkészségéhez az ő példamutatásukat is hozzá kell számítanunk.

Tudós látogatóim

Nem szívesen frok magamról és munkámról, de mivel ez a munka, úgy hiszem, meglehetősen fontos az amerikai magyarság történetének kutatása szempontjából, egyszer-egyszer, nagy ritkán talán megengedhető, hogy én magam beszéljek róla.

Munkám széles körű publikitást kapott Magyarországon is, azon a réven, hogy gyűjteményemet, eddig körülbelül ötven esztendő munkájának eredményét, halálom után szülővárosomnak, Szegednek az a nagy könyvtára fogja megkapni, amelynek kisdiák koromban mindennapos látogatója voltam, s amely könyvtár bevezetett a könyvek csodálatos birodalmába.

Eddig két magyarországi tudós kutató látogatott meg, hogy megtekintse a gyűjteményt. Az első dr. Karsai Elek volt, a budapesti Országos Levéltár egyik főtisztviselője, számos kiváló történeti munka szerzője, amelyek a legújabbkori történelemmel foglalkoznak. Dr. Karsai főleg az amerikai országos levéltárban dolgozott, kormányokiratokat gyűjtve. Gyűjteményemet nagy érdeklődéssel nézegette, s miután annak jellege nem az ő szakterülete, főleg az tetszett benne, hogy milyen rendszerben van. (Ezen néha magam is csodálkozom.)

A másik magyarországi látogatómnak azonban pontosan az a szakterülete, ami az én gyűjteményem: az amerikai magyarság történetének kutatása. Dr. Puskás Júlia, a Magyar Tudományos Akadémia történettudományi szakosztályának munkatársa, évek óta behatóan foglalkozik ezzel a tárgykörrel, amelyet most már úgy ismer, mint Magyarországon senki más. Munkájában rendkívüli nagy segítsége az a tény, hogy az Akadémia birtokában van a legtöbb forrásanyag, amely ezzel a témakörrel foglalkozik. Kétségtelen, hogy a nemzeti könyvtárnak nevezhető Széchényi Könyvtárban is nagy mennyiségű ilyen forrásanyag van már, de például aligha van akkora gyűjteménye az egyik legfontosabb forrásból, a régi amerikai lapokból, mint az Akadémiának. Dr. Puskás megmutatta ezeknek pontos jegyzékét. Ennek alapján gondolom, hogy az Akadémia az, ahol a legtöbb dokumentumot gyűjtötték össze az amerikai magyarok múltjáról. Dr. Puskás teljes hét hónapot töltött az Egyesült Államokban, hogy keresse az itteni, idevágó gyűjteményeket. Elment egész Kaliforniáig, megállt Minneapolisban, ahol a nagy állami egyetemnek külön intézete van a régi bevándorlás tanulmányozására (valószínűleg ez a legnagyobb ilyen természetű intézmény az egész világon), ahol húsz nemzetiségű történetének adatait gyűjtik össze. A gyűjteménynek eddig körülbelül a legkisebb része az, ami az amerikai magyarsággal foglalkozik.

Dr. Puskás sok napot töltött nálam, tömördek jegyzetet készítve. Megérdemelten vagy nem; ki nem fogyott annak a dicséretéből, amit látott, és nem restellte kijelenteni; ha tudta volna, hogy nálam mi van, a teljes hét hónapot itt, Washingtonban töltötte volna el.

A minnesotai egyetem „Center for Immigration Studies” nevű intézetének vezetője, dr. Vecoli professor egy fiatal munkatársát, Mr. Kolyszkot küldte ki, hogy találkozzék velem és megtekintse a gyűjteményt. Ez a lengyel származású fiatalember természetesen az amerikai lengyelek történetének egyik szakértője. Talán nem veszi az olvasó kérdéseinek, ha megírom, hogy ő sem tudott eleget csodálkozni a látottakon. Kijelentette, hogy ő még ilyet nem látott: ez a gyűjtemény nemcsak magyar területen, egyedülálló az egész világon, de nem hiszi, hogy bármelyik nemzetiségi területnek is lenne hasonló gyűjteménye. Rögtön előállt az ideával, hogy ha a gyűjtemény Magyarországra megy is, legalább egy példány mikrofilm másolatnak itt kellene maradnia Amerikában. Ezt már mások is megpendítették. Nekem ez ellen természetesen nem lenne kifogásom, és gondolom, a szegedi könyvtárnak sem. Azóta Vecoli professor maga is írt, hogy foglalkoznak ezzel a gondolattal, és a new brunswicki „Hungarian Studies” alapítvánnyal karöltve próbálják megvalósítani. Az ideáról már Molnár Ágoston professzorral, az alapítvány elnökével is beszélgettünk előzőleg. Hogy a megoldás mi lenne, arról foglalmam sincsen. Mire arra kerülne a sor, hogy megvalósuljon, adatgyűjteményem már talán 350 kötetnél is nagyobb lesz, hiszen állandóan, mindennap gyarapítom. Ezt az óriási adathalmazt mikrofilmre venni jó csomó pénzbe kerülne. A terv csak akkor valósulhat meg, ha ezt a bizonyára tekintélyes összeget valahonnan előteremtik.

Bűnügyek és közügyek

A *Szombat este* című összeállítások előtt újabban elmondja a bemozdó, melyik műsor hány órákor kezdődik. Hogy a közönség tudjon választani, és ne üljön egész este a képernyő előtt, nézve számára érdektelen műsorokat, míg jön a kedvence. Mert a legkülönbözőbb igények kielégítése végett van ezekben az összeállításokban komoly és könnyűzene, vers, ének, tánc, beszélgetés, film vagy tévéjáték, kabarétréfa és drámarészlet.

A műfajok változatosak — a témák azonosak. Legutóbb: a gyilkosság. Sokan kedvelik a fekete humort, jó krimik is ritkán kerülnek a képernyőre, az ötlet tehát

Mindig nagyon szívesen látott vendégem — és most már barátom — egy dr. Siers F. Riepma nevű amerikai történész, aki az Egyesült Államok történetében egy aránylag kis fontosságú mozgalomnak talán egyedüli, de mindenesetre legkiválóbb szakértője. Ez az úgynevezett „Young America” nevű mozgalom, amely a múlt század ötvenes éveinek első felében bukkant fel, tehát azokban az években, amikor magának Kossuthnak is szava volt az amerikai politikában. Számos kalandorpróbálkozás jellemzi ezt a korszakot, és a „Young America” eszmei mozgalomban is sok volt az ilyen jellegű részlet. Kossuthot valósággal megszállták mindenféle felelőtlen ígérrettel (őceánjáró hajók ígéréttel, elavult fegyverek eladása a várható magyar forradalom számára stb.). Dr. Riepma, aki természetesen nem tud magyarul, nem ismerte a „Young America” mozgalom magyar vonatkozású részleteit, s boldog volt, hogy ebben sok segítséget tudtam adni neki. Meg is mondta, hogy könyve, amelyen most dolgozik, az így szerzett magyar adatok nélkül nem lett volna teljes és végleges érvényű, így kritikai szempontból kifogásolható lett volna.

Rr. Riepma révén kerestem fel dr. Günter Moltman, a hamburgi egyetem újabbskori történelem tanára, akinek nagyszerű könyve: „Az amerikai politika hatása a német liberalizmusra az 1848-as európai forradalmak idején”, az év elején jelent meg. A hatalmas, mintaszerű tanulmány megírását megelőzőleg a szerző levelezett dr. Riepmaival, akinek eddig megjelent munkáira több esetben hivatkozik is. A mozgalmak magyar vonatkozásait dr. Moltman sem ismerte teljes mértékben, és nagy örömmel vette az információkat, amiket adni tudtam neki — talá sajnálta is, hogy azokat nem ismerte könyve megjelenése előtt.

Vasváry Ödön

Madárijesztők és madarak

Mintha a karikatúra-művészet ügye képzőművészeti életünk kulisszái mögötti homályából a reflektorfénybe verekedné magát. Ezt támasztja alá, hogy egyre több újságicikk, folyóirat-publikáció foglalkozik a felnötté vált, az önálló művészetté nőtt magyar karikatúra ügyével. A Művészet júliusi száma Tettamanti Béla indulatos cikkét közli, melynek végén a szerző Cocteau egyik írásából idéz: „A karikatúrasta olyan madárijesztő, akinek groteszk gesztikulációi ahelyett, hogy menekülésre készítenék — oda vonzzák a madarakat...” Majd kissé szkeptikusan fűzi hozzá a szerző: Nálunk mintha lassan már nem lenne terület; ahová kitegyük a „madárijesztőket”, pedig mennyi „madár” gyűlne rájuk!

1.

Tény, hogy néhány alkalmi, évfordulós vagy tematikus karikatúra-tárlat mellett nemigen van rendszeres kiállítási lehetőségek karikatúristáinknak. A legjobbak, a legeredetibb hangú-tollú-ceruzahagyó művészek pedig alig-alig szerepelnek napilapjaink, folyóirataink hasábjain. Pedig megérdemelnék a nagyobb nyilvánosságot, a művészetüket érto és értékelő kritikát, megérdemelnék a kiállítótermeket, a közönséget.

Szegeden 1971-ben elkezdődött egy egészes, hasznos és egyedülálló folyamat. Evenként — a tavalytól eltekintve — a legkiválóbb karikatúrasta művészek alkotásaiból nagyszabású kiállításokat rendez a Móra Ferenc Múzeum a Horváth Mihály utcai képtárban. Első alkalommal Balázs-Piri Balázs, Mészáros András és Sajdik Ferenc mutatták be életművüket reprezentatív válogatásukat, egy évvel később Brenner György, Szűz Szabó József és Várnai Ferenc karikatúráit szemlélhettük-élvezhettük, most pedig Kaján Tibor első gyűjteményes kiállítása adta az apropót a műfajról való töprengésre.

2.

Szinte minden jelentős, képzőművészeti hagyományokkal rendelkező magyar nagyvárosnak van olyan, két-három évente megrendezett kiállítás, mely egy-egy műfajt reprezentál, egy-egy műfajnak elsősorban hazai fejlődését, helyzetét mutatja be. Gondoljunk a grafikusok miskolci kiállítására, a szombathelyi Textil Biennáléra, a kisplasztikai műfajok pécsi seregszemléjére

vagy a jövőre Szolnokon induló táblakép-triennáléra. Szegednek ilyen típusú, rendszeresen jelentkező kiállítása még nincs (reméljük, hamarosan e hasábkon is üdvözölhetjük a szegedi érem- és plakettbiennálé megrendezésének hírért). A magyar karikatúra-művészet eredményei, jelenlegi színvonal, fejlődési tendenciái és kiváló művelői arra ösztökélik a műfaj iránt fogékonyakat, a karikatúra ügyét szívükön viselőket, hogy lehetősegeik szerint támogassák e különös műfajt. Szeged elsőként érzett rá az ügy fontosságára, s évenként visszatérő, rendszeres kiállítási lehetőséget biztosított a legjelesebb magyar karikatúristáknak. Most, a harmadik tárlat megnyitása, és az eddigi sikerek után már a jövőre is tekintenünk kell. Hogyan lehet előrelépni, milyen lehetőségek rejtőznek még ezen a területen? A kérdések már régóta foglalkoztatják a múzeum és a város vezetőit. Azt hiszem, első feladatunk, miután nálunk van a magyar karikatúra-művészet népszerűsítésének és mecenálásának lehetősége, ne engedjük ki kezünk közül, igyekezzünk fejlesztésén munkálkodni. Néhány év múlva — s erre már most fel kell készülnünk! — túl kell lépni a mostani kereteket. Önként kínálkozik az újabb, nagyszerű lehetőség: Szeged adja otthon háromévenként a szocialista országok karikatúrasta-kiállításának. Ez a nemzetközi karikatúra-triennálé olyan megméretés, felsorakozási lehetőség lenne, mely nemzetközi mércével mérné a műfaj helyét, helyzetét, feladatait. Ugyanakkor Szegednek újabb rangos kiállítást jelentene, bekapcsolódást a nemzetközi vérkeringésbe. Így nemcsak otthon adna a műfajnak, de a karikatúra-művészet műhelyévé, a karikatúristák nemzetközi találkozóhelyévé

is válna a város. Az egy-egy országból bemutatható 40—50 szöveg nélküli karikatúra, ha nem is tudná bemutatni az egyes országok karikatúra-művészetének teljes keresztmetszetét, mindenképpen megbízható jelzésekkel szolgálna, bepillantást nyújtana a műfaj helyi eredményeibe, felvillantana a stílustörékvéseket, a nemzeti karakter sajátosságait.

A nemzetközi kiállítások közötti években folytatni lehetne a magyar karikatúristák egyéni vagy kollektív kiállításait. (A gondolat máris termékeny talajra talált, új ötletet szült. Egy szellemes javaslat szerint ezeket a kiállításokat stílusosan minden év április elsején kellene megnyitni.) Azt sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy ezek a kiállítások nagyon népszerűek, alkalmasak a közönségbázis kiterjesztésére, újabb látogatók toborzására.

3.

A szegedi Móra Ferenc Múzeum az elmúlt évek karikatúra-kiállításai alkalmával megteremtette egy majdani karikatúra-gyűjtemény alapjait. Tíz-tizenöt év alatt rendszeres kiállításokkal, körültekintő válogatással ez a most még mappányi anyag komoly gyűjteménnyé bővíülhetne. Olyan grafikai gyűjteménnyé, melyet állandó kiállításon mutathatna be a város — mint a magyar karikatúra-művészet válogatott alkotásait, s mint történelmünk legutolsó évtizedeinek sajátos dokumentumait.

Szeged eddig is üttörő érdemeket szerzett abban, hogy a magyar karikatúra-művészet kimozduljon a holtpontról, túllépjen a Ludas Matyi keretein és korlátaiban. Vállalja a „madárijesztőket” és a „madarakat” is. Jövőbeni lehetőségei még jelentősebbek — nem szalaszthatjuk el őket.

Tandi Lajos

Iskolai berendezések exportja

Komplett szakiskolai berendezéseket szállít a TECH-NOIMPEX külkereskedelmi vállalat az iráni oktatásügyi szerveknek. Az erről szóló megállapodást a napokban írta alá a TECHNOIMPEX és a GEPEXPORT vállalat vezérigazgatója az iráni oktatásügyi miniszterhelyettesel.

A szerződés értelmében a magyar vállalatok két gépipari szakiskola és két közfokú élelmiszeripari oktatási intézmény komplett berendezéseit, felszereléseit szállítják Iránba, több mint négymillió dollár értékben. Többek között tanműhelyeket, fizikai, gépipari laboratóriumokat, oktatótermeket és előadótermi berendezéseket, valamint tankönyveket és különböző maket-

teket exportálnak. A szakiskolákat a jövő év végén adják át a magyar vállalatok az iráni megrendelőnek.

Az Iránban járt magyar delegáció további közép- és felsőfokú iskolák berendezéseinek szállítási lehetőségeiről is tárgyalt az iráni partnerekkel.

A TECHNOIMPEX az utóbbi két évben kezdte meg a komplett szakközépiskolák és egyetemi berendezések exportját. Az első nagyobb szabású megállapodást az év tavaszán kötötték meg. Ezért a TECHNOIMPEX szállítja Algériába az oráni egyetem felszereléseit. A magyar vállalat több latin-amerikai és afrikai állammal is tárgyal hasonló exportról.

(MTI)

kultúráját is. És így tovább. Borzongató játék volt? Nem, csak bosszantó, bárgyú műsorsorozat. Egyedül ez az oka, hogy a nézők idegei mégis felborzolódtak.

Szovjet tévé- és magyar dokumentumfilm-sorozat kezdődött kedden. Az előbbi, a *Repül a nehéz kő*, a nálunk is megjelent kitűnő Warren-regényből készült, a *Vasárnapok* pedig a munkásélet hétköznapijaiba vezető, rendkívül tanulságosnak és érdekesnek ígérkező, köztársasági elnöki szöveg dokumentumfilm-sorozat. Az első részek alapján: mindkettő megtekintése értelmes és tartalmas időtöltés.

S. E.

Hűtőgép

— olajhoz, földgázhoz

A FÜTÖBER nagybányai gyárában szovjet megrendelésre olyan berendezések gyártását kezdték meg, amelyek a földgáz-, illetve olajvezetékek fogadóállomásain szerelnék fel az átáramló szénhidrogén hőmérsékletének hűtésére. A FÜTÖBER nagybányai és

csongrádi gyáregységei, valamint a Jászberényi Hűtőgépgyár kooperációjában készült termékből november végéig száznál is többet szállítanak a Szovjetunióba, ahonnan a jövő évre további háromszázhatvan hasonló hűtőberendezést rendeltek.